

MOD I AUD

The publication of this translation has been made possible through funding from NORLA, Norwegian Literature Abroad.

Objavlivanje ove knjige podržala je NORLA, fondacija za pomoć književnim prevodima sa norveškog jezika.

MOD I AUD

roman o saobraćaju

◆

Gunstejn Bake

S norveškog prevela
Ratka Krsmanović Isailović

HELIK S

Naslov originala
Gunstein Bakke:
MAUD OG AUD. EIN ROMAN OM TRAFIKK

© 2011. Forlaget Oktober A/S
Copyright © 2016. za srpsko izdanje, Heliks

Izdavač
Heliks

Za izdavača
Brankica Stojanović

Urednik
Bojan Stojanović

Lektor
Vesna Đukić

Štampa
Artprint Media, Novi Sad

Prvo izdanje

Knjiga je složena
tipografskim pismom
Janson Text

ISBN: 978-86-86059-84-0

Smederevo, 2016.

www.heliks.rs

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Ima više razlika između vozača i čoveka
nego između insekta i čoveka.

HERMAN KNOFLAKER

Danas se možda pisac odvozi
u žrtvovanje – sutra će možda čitalac.

STIVEN BLEK | *Čovek i motorna vozila*

TIHO U PETU BRZINU: bruhanje motora se stišava, potrošnja fosilnog goriva svodi na minimum. 100 je gotovo ništa.

Kako se grad približava, put raste i širi se. A budući da se teško može govoriti o nekakvom saobraćaju, automobil može slobodno da se kreće po traci od asfalta koja se proteže pejzažom i u njega urezuje, kao da se zemlja preliva preko svog kaiša oko struka. Ranije su tokom večeri automobili u potocima išli ka gradu i iz grada odlazili, sad malo ko nekud ide. Sad gotovo niko nikud ne ide. Sav nadzor saobraćaja, sem kamera duž puta u čijim sumornim obrisima crvene zenice znaju iznenada da planu, obustavljen je.

Smrkava se, tamno je. Ali mrak, kad se bolje pogleda, krije više nijansi – mrak, kad se gleda, i nije tako mračan. Vrhovi borova stvaraju nazubljenu granicu u odnosu na skoro plavi, ne, nego na plavocrni noćni svod. Ispod vegetacije, čini se da se urezani, kao kreč beli putevi i dalje odmaraju u senci nekog drugog vremena. Koje ovo vreme, sa svojim promenljivim, nervoznim svetlosnim uslovima, ne može da sledi.

Automobil klizi trakom, po zemlji.

Jednolično bruhanje podseća na san, na druge motore, frižider i tihe, nepoznate sate. To je zvuk koji se s vremenom zaboravi, ali koji otvara drukčiju i veću tišinu ukoliko nestane, kao stolnjak kad se strgne sa stola.

Važno je da bruhanje, da bi se prevedelo, bude jednolično i da zvuči onako kako obično zvuči; da to ravnomerno bruhanje

ispunjava kabinu, da vibrira kičmom i da se rastvara u mraku mekog tkiva. Tada bruhanje deluje jednako prirodno kao dah, pa gotovo spojeno s dahom, koji ulazi i izlazi iz onog drugog, unutrašnjeg mraka, koji se isto tako ne može uočiti a da se pritom ne rasplina. Između ova dva mraka, oba pomalo vlažna, nalazi se suva zona koja predstavlja posebnu klimu automobila.

Već je skoro sat prošao otkako je automobil pokrenut, i uslovi za dalje napredovanje su se u međuvremenu poboljšali. Onih prvih, nestabilnih minuta postojalo je samo kupasto svetlo koje je melo makadamom dok je karoserija poskakivala; ponekad su kamičci ispod nje svojim skakutanjem podsećali na zvuke divljih misli koji te usred noći trgnu iz sna. Svetlosna kupa manevisala je između najvećih rupa, ali se zaustavila kad je naišla na losa koji je stajao uklipljen kao istorijski spomenik – stara predstava koja luta po ovdašnjim šumama – a zatim je polako prišao i omirisao haubu;

velike sive glave, sa sivim svetlom u očima. Druga organizacija sveta. Svemirski brod.

I automobil za životinju pripada drugom poretku. On predstavlja opasnost koju genetički sistem još nije uspeo da registruje ni dekodira, višu inteligenciju.

Oni koji nauče, umru. Oni koji prežive, ne razumeju.

Nekakav nemir, trzaj u snu.

A onda je sve kao pre.

Posle ovoga se put poboljšava, navlači kaput od asfalta, prikriva svoje najgore nedostatke i kreće među ljude, takoreći. Ubrzo se ispod noćnog neba mogu videti i grupice kuća kako, raspoređene po malenim obrascima, ukrašavaju vrhove brda, padine i južne strane. Što se više grad bliži, to su ovi konglomerati veći, kao da se grad priprema i naduvava. A unutra,

u kućama usklađenih boja namenjenim dvema ili četirima porodicama, raspoređenim po kratkim ulicama koje nose imena cveća i drveća koje cveta i koje dobija bujne pupoljke svakog čudnovatog proleća tu između kuća i šuma u pozadini, u tim kućištim postojane, pametne sobe sa funkcijama i rešenjima koje omogućavaju život, prilagođene stanarima i njihovim osobinama. Svaka potreba, svaka funkcija ima svoj prostor – tako je praktično, i higijenski; voda i kanalizacija dopunjuju organizam domaćina, senzori proširuju prisustvo. Svetla se pale, šporeti isključuju. Temperatura noću pada za pet stepeni. Tvoj dom je koristan i udešen prema tvom životu.

Od svih tih prostora, samo automobil ima svoj sopstveni prostor – nadstrešnicu za automobile.

Automobilski prostor sakuplja ono što kuća deli. Automobil telu daje put da izađe iz tela. Automobil je i atmosfera i vozilo koje atmosferom može da putuje.

Upadaj, kaže automobil.

Putuj u meni.

Gledano odozgo, ova naseobina bi se mogla shvatiti kao zemaljski, možda pomalo *čtvrtasti* astrološki znak (rak, klešta, svastika). Ali kad se gleda iznutra, iz prostora, svet izgleda drukčije – odavde gledano grad nije ni rastuća koncentracija svetla na čijem se samom kraju nalazi ovaj znak. Ne, odavde grad nije nikakva konstelacija zvezda, nego određeno rastojanje, praktična veličina, pitanje saobraćaja i vremena. Pola sata od i do, od ili do, u danu koji možda teško može da se spakuje u 24 sata. Ovde ljudi žive svoje živote, ovde sada zaokružuju svoj dan, iako je verovatno starija devojčica odavno zaspala, ali se možda mlađa probudila, možda sad dok leži budna u svom krevetu na sprat gleda kroz prozor, vidi automobil na

tom velikom putu, jedini par farova koji tuda prolazi, koji svetli, ali koji je ipak prazniji nego veće koje ga okružuje, kao da je zarobljen u tom svom svetlu?

Više ne zapisuje boju ni marku automobila. To je radila prošlog leta, sad je za to isuviše velika, a i u ovo doba dana to ne bi ni bilo moguće. Nešto se u roditeljima poremeti kad deca promene navike.

Automobil skreće, prati put koji se cepa i koji ga nosi u stranu. Automobil staje na otvorenom, pustom mestu s neonskim svetlom, iznad četiri tankera od po 20.000 litara goriva isisanih iz morskog dna, negde na pučini, iz polja nazvanih po staronordijskim bogovima; skroz novim, okamenjenim bogovima, bogovima vodenih cvetova, koji su poput mlađića koje sretate na drugim benzinskim stanicama na kojima postoji osoblje, stavljeni u službu na rezervoaru starom milion godina, na rezervoaru organskog materijala koje je vreme obradilo i pretvorilo u fluid koji se sada, rafiniran i obrađen, po poslednji put ispumpava ispod kore asfalta pomoću pumpnih automata u predgrađu Osla, i u automobil kome je ova dopuna potrebna da bi se okrenuo i vratio onamo otkuda je došao. U jedan crni mercedes.

Sad punog rezervoara.

Motora koji opet može da krene.

Onim istim tihim požarom.

TO JE NOVOPOSTAVLJENI ASFALJNI PUT, tačnije: stavljen je novi asfalt na jednu traku koja čini polovinu puta. Druga polovina je stara i siva i nekoliko centimetara niža. Po ovoj traci automobili voze u omanjim kolonama nastalim od redova koji su se oformili ispred privremeno postavljenih semafora.

Radnici su otišli kućama, ali je asfalt svež i mirisan. Masnjikava smesa je i dalje topla pod tabanima devojčice koja gazi po crnoj traci i za sobom ostavlja lagane tragove. Svaki korak se čupa, pošto lepljivi materijal čas popušta čas se ne da, popušta, ne da se. Podseća je na lepljive kolače s bademima. Obuzima je želja da ga proba.

Kad je legla da bi napravila anđela kao u snegu, podloga je prevelika. Površina ne prihvata uticaj njenog tela, a pokret ruku – udari krila – uopšte ne prijanjaju za put. Tek kad je ustala, ocrtalo se maleno udubljenje ispod zadnjice. A među koncima i nitima tankog materijala haljine koja se pocepala duž leđa, može se, ako se pogleda, ispod znakova koji pokazuju da je novi put doživeo svoju prvu nesreću, naslutiti da je asfalt primio i cvetnu šaru.

RUT MERETE BURE JE MRTVA, piše.

Da li je stvarno čitulja *oglas*, oglas smrti. Nije li ta reč pomalo neozbiljna, misli neko.

Rut Bure, Rut Bure. Ona pomalo stidljiva brineta, iz reda u kantini, misli neko drugi dok mu pred očima iskrsava tanki sivi vuneni džemper, naočare; leđa blago povijena nad česmom, pažljiva s mlazom. Skroz suprotno, ispravka: jako udara voda u staklo. Sićušne kapljice ostaju da vise na vunanim dlačicama poput rose.

Čula sam za tu nesreću, misli neka žena, nemoćna pred blagim osećanjem ushićenosti koji potiče otuda što je prva saznala nešto što se tek sada saopštava drugima.

Neko se seća noći u kojoj dva tela leže jedno pokraj drugoga, dva naga tela koja su osećala toplinu jedno drugoga iako nisu bila previše intimna; i kada vidi krst iznad Rutinog imena, onaj nepolomljeni pečat i uverenje iz te noći opet se javljaju:

ovo nije život kakav želim

O, to mora da je ona što svake subote kupuje kesu tvist čokoladica, koji je danas dan?

Nije uzela njegovo prezime. Nešto je zauvek zadržala.

Ona koja je merila koliko morsko dno tone pod naftnim platformama.

Peti sprat, severno krilo, treća vrata sleva. Plava karta. Zeleni tepih. Centimetrima godišnje.

A bili su krenuli za Dansku, mada se čini da je prilično ružno misliti baš na to, kao da je to najgore od svega, to što se odmor izjalovio. Ali devojčice su se tako radovale. Bio je to prvi *porodični odmor kolima*, kazao je Jun.

Ona s kojom sam se igrao, zar se nije tako zvala, dva leta ili tri, s pegicama i pletenicama, ona natrula daska što je pukla, tišina tokom pada i onda, verovatno kad sam se probudio, hladnoća na leđima, miris truleži i vlaga i njen preplašeni glas umršen u sopstveni eho gore visoko... Rut... ili je to bila Kristine?

Pa to je ona iz Filips Petroleum, tihi geolog, ali kakav je temperament pokazala, onda, šta je to ono bilo, nekakav sastanak, u svakom slučaju, ustala je, lice joj je bilo skroz crveno, da li neki izveštaj nije bio uključen u materijal, da li je mislila da su je namerno zaobišli, tako nekako.

Izneo sam tvoje telo iz olupine, nisam te poznavao, ali sam te spustio na zemlju i sakupio te. Pomagao sam pri izvlačenju tvojih devojčica, nadam se da će jednog dana doživeti nešto što će biti jednako dobro koliko je ovo bolno. Jednako pravedno koliko je ovo nepravedno.

Nikakav nadimak joj nije nadenut, nije mogla da bude niko drugi sem Rut. Kao da je bila previše kruta za mekša imena.

Muž i ćerke leže u bolnici, vise na tankim nitima života, vise na tankim nitima smrti. Jedne se kidaju, druge ispredaju. Sve niti su crne.

Njenog muža sam video prošle godine u novinama, zar ne, zbog onog novog dela puta. Jun, pa da.

Nemoguće da je više nema. Niko ne zna kad će umreti, istina. Ali njoj još nije bilo vreme.

Tako mlada, 1981 minus 1949, ali moram da prestanem da čitam ovo, moram da prestanem da otvaram ove strane i tugujem zbog ljudi koje nisam poznavao. Zaludu je.

On je očigledno pretekao, za sada, ko je ono bio rekao da su šanse male? Skrenuo s puta, pravo u planinu. A još ćerke, bliznakinje, kakav život sad njih čeka?

Bure, zar nisam negde upoznao nekog s tim imenom. Koji je imao firmu za uvoz u Lilestremu. Koji je posedovao trećinu Slogum Tura. Pomalo nervozan tip. Velikih šaka. Čudno kako se takvi likovi dobro upamte. Sreo sam ga jednom. Prepoznao bih ga bilo gde, bilo kad.

Umrla naglo i neočekivano, trebalo bi da piše, ali opraštanje traje. Čovek mora da se navikne na misli na koje nema odgovora, mora da čeka da se istope od nedostatka.

Dolazila je na odbojku, uvek bila na mreži, nikad nije odsustvovala. Pogled koji kao da me nikad nije video tamo na drugoj strani. Kao da nas je mreža stvarno razdvajala. Bila je dobar bloker.

Ljuštim sebe samog,
 Ljuštim sebe samog od kola.
 Zbacujem ljušturu za ljušturom
 Kola za kolima.
 Ali dok se ljuštim osećam
 Da u isti mah odbacujem i meso i krv.
 Mnogo toga što je čovek odbacujem.
 Čovek i njegova kola idu skupa,
 On često mre u svom oklopu.
 Neretko ga pamtimo
 Samo onakvog kakav je bio u svom oklopu
 Sav okružen kolima.

HARI MARTINSON | *Kola**

* Zahvaljujem se kolegici Mileni Podolšak na pomoći pri prevodu pesama Harija Martinsona sa švedskog. (*Prim. prev.*)

PUT RASTE, PUT SE ŠIRI i istovremeno se naginje, Jun Bere diše: dah je u njemu, dah je telo u telu, dah diše. Jun Bere otvara oči i zuri u planinu, kroz staklo, ali tu, u prozoru, vise Rutine oči, u naočarima. U dva sloja stakla. Ona gleda u istu stenu kao on, on pronalazi njen pogled, ona ne može da nađe njegov. Stena je neprobojna, sivobela i kvrgava. Šoferšajbna i naočare su pratile kako se put širi, a onda je pogled postao nemoguć a put izvrnut. Staklo puca. Krv cirkuliše izvan tela. Neko je vrisnuo, kao upitno, kao da bi se prisetio da vrisne. Ne, tako vrišti dete kad ne zna šta drugo da radi pošto se bol stiša. Krv iz njega nehajno vijuga, raste, on jasno vidi arterije ispod kojih leži kao kakva protuberancija. Jedna šaka izlazi iz njegovog trbuha i drži nešto što klizi, što ga udara kao peraje i nestaje. I vidi i čuje, ali se više ne usuđuje da bude siguran, pa tera oči da otvore oči, uši da otčepe uši: prostor u kome leži nestaje i neki drugi se pojavljuje, i tu isto leži, ali onaj monotoni vrisak dolazi opet iz nekog drugog prostora. Otvara usta i vrišti a ništa ne čuje. Možda uopšte ništa nije otvorio, i možda je upravo to čuo. To da više ne počinje i ne završava se na istim mestima kao pre potpuno je jasno, jer se jedan spoljašnji sistem cirkulacije zakačio za njega sa svom tom krvlju, depoima plazme s plastičnim branama, a njen pogled je u svakoj krhotini stakla i ne ispušta stenu iz vida. Krhotine cirkulišu zajedno sa krvlju, vode njen pogled kroz njega. Krv je teška, kao da će se zaglaviti u mreži raznetih arterija.

S vremena na vreme pokušava da zgrabi volan i iščupa creva kojima ta oštra tečnost u njega ulazi, ali ne uspeva. Ipak mu daju još jednu injekciju i kažu da zarad svog dobra mora da miruje. Da sada nikako ne može bez tih aparata.

AUD I MOD SEDE NA ZADNJEM SEDIŠTU u trenutku kada glavni inženjer gubi kontrolu, kada se porodica istrže iz svakodnevice i kolovoza i kada jedno od njih, Rut Bure, za nekoliko sekundi završava sa svim onim što je bilo njeno. Planina nije ništa uradila, planina je naprosto stajala tamo gde inače stoji i zaustavila to brzo meso, meso koje juri, zaustavila je putovanje tog odvažnog mesa, i od onoga što je bila Rut gotovo da je samo lice ostalo netaknuto, drhtava kriška na vrhu pokretne mase ocepaka i fragmenata, ustiju napola otvorenih, kao da je bila krenula da se predstavi nečem isuviše nepoznatom i iznenadnom. Previše crno da bi bilo istinito. Previše teško.

Možda pet minuta pre toga, ali već duboko u drugom vremenu, devojčice po poslednji put vide svoju majku živu, ovo lice koje je njihova živa majka. Pre pet minuta u nekom drugom vremenu majka se okreće ka njima ali tako da se čini da lice nema dovoljno prostora – usta se uvijaju dok ih otvara da nešto kaže, i naočare se malo krive na nosu, pa mora da podigne ruku i namesti ih. Ovi pokreti, ovaj izraz, ono što se prenosi u to novo vreme, pošto se ono malo što je imala da kaže rasplinulo ili je registrovano tek toliko koliko se može registrovati pritisak od 1 atm*, vazduh koji čovek diše, ono skroz uobičajeno. Uslovi života onakvog kakvog ga poznajemo.

* Atm – standardna atmosfera, stara merna jedinica za pritisak – *prim. prev.*

Njihovom ocu je na jedvite jade i na jednoj nozi pak dozvoljeno da se i dalje probija kroz svet. Ipak, i čudo se desilo, čuju one, povrh svega toga;

čudo je to da su iz smrskane metalne olupine, otopljene plastike, mirisa spaljenog mesa i gume uspeli da razmrse dve poprilično cele, sto posto žive devojčice. Jedna od preživelih je Aud, sto posto, shvata da je to puno. Ona je, uprkos prelomima, i dalje devojčica – ruke joj i dalje rastu iz ramena, noge i dalje kreću iz kukova, a šrafovi i udlage treba da joj pomognu da zaraste i opet bude ono što je nekad bila i ono što tek treba da postane. Svakodnevno je pregledaju i neguju i podatke upisuju u karton, i krv joj proveravaju. Ponekad proveravaju i Modinu krv, da bi videli da li je i dalje ista.

Iz glave ima pogled na sve ovo. Samo duboki rez od slepoočnice do ugla usana s desne strane lica ne može da vidi, ali udare u obrazu oseća, oseća kako krv grozničavo radi, kako prsti jedva čekaju da čupkaju pokoricu koja se stvara ispod zavoja; i to može da oseti. U prstima se skupilo već sedam leta, leta s krastama, leta s ljuštenjem, leta s travom zelenom i crvenom. Sedam leta čupkanja i otpadanja.

Mod nema posekotinu na licu, Mod ima samo malu glavobolju, ali inače nema povreda. Mod i dalje liči na sebe, a pored toga liči i na Aud, onu Aud kakva je nekad bila, ali kakva više nije.

Njeno je lice sad kod Mode. Njihovo lice.

Kada Aud prelazi prstima preko zavoja, Mod se češe po istom tom obrazu, i to pomaže. Kad se Mod leđima nasloni na radiator kod prozora, i Aud kroz tanku tkaninu oseća peckanje pa se meškolji u krevetu.

Ali kada Mod stoji ispred ogledala kod lavaboa, Aud zatvara oči.

Ni odrasli ne znaju tačno šta gledaju, i koriste pogled na nov način. Jalmar i Kari to rade, nastavnici koji su joj došli u posetu to rade, ne samo zato što Aud izgleda drukčije, nego zato što su devojčice nešto što nikad pre nisu bile, ne na ovaj način. Pre su živele, sad su preživele. Sada su one, odjednom, *u životu*.

S televizora na polici dvoje tek venčanih mašu Audi i Modi. To su Čals i Da-jana, princ i princeza od Uelsa, ili od Velsa? Osmehuju se i mašu, osmehuju se i mašu iz automobila bez krova. I prosto je neverovatno kako se taj automobil sporo kreće. Ne možeš a da se ne zapitaš čemu uopšte služi auto ako nema krov i ako mora da ide tako polako. Mnogo je ljudi okolo koji hoće da vide, guraju se. Mod i Aud se pribijaju jedna uz drugu u krevetu. Automobil ih ipak donekle štiti od svih tih ljudi. A puži, kao da nije pravi automobil. Kad bi brzina bila samo malo veća, možda bi ljudi pojurili za njim i prevrnuli ga.

Ali automobil plovi kroz masu, novopečeni par se osmehuje na ekranu i na hiljadama filmskih rolni, automobil ulazi u sočiva, kuće, zenice. Ulazi u tela.

To je čudo, pravo čudo. Ova devojka tako stidljiva, koja je radila u obdaništu. A sad ovde. Vidi kako sija. Tako skromna, tako svesna, a u isti mah tako naivna. S imenom boginje koje će ovaj veliki skok učiniti jednostavnijim. S prezimenom spremnim da se otvori i otpadne, poput ispražnjene čaure. *Spenser*. Sad može da se pusti.

Neiskusna i stasala sedi princeza, s poverenjem u ono nepoznato; bezbrižno gleda u ono što joj odsad ide u susret snagom koju nikad pre nije srela.

AUTIĆI SE SUDARAJU, vratni pršljenovi se talasasto izvijaju poput biča koji udara o lobanju. Vozači su deca koja svojim mašinama upravljaju bez potrebe da se zaustave, bez potrebe da razmisle, da natoče gorivo, oni prate instinkt, sudaraju se s boka, sudaraju se čeon, malena marljiva tela u radosnoj graji. Plaču kad ipak moraju da naprave pauzu i ustupe mesto drugima, smeju se kad opet sednu u automobilčice koji se kao sanke klizaju po areni ispod velikih, električnih pipaka. Roditelji stoje u krugu oko njih, ali bez lica, tačnije, bez crta lica: kao na brojčaniku na kome se umesto brojeva nalaze novi, ovalni brojčanici.

Srećni usklici ispunjavaju noć kao pena.

AUD I MOD PRELAZE VRHOVIMA PRSTIJU preko tankih plavih štrafti na rukavima. U bolnici ništa nije zdravo i ništa nije mrtvo. Tako izgleda biti bolestan. Miris u bolnici ne pravi razliku između života i smrti, sve je jednolično, bolesno. Lek je isto što i otrov. Lek je metal u vazduhu, ono žuto u oku i težina u dlakama po koži. Cela bolnica je opijena, u stanju pospanosti, u kojem bi buđenje bilo čist bol.

Zvuci su ovde drugačiji nego na ma kom drugom mestu na kom su bile. Oko sebe čuju kliktanje magneta i uzdahe vazdušnog pritiska kada se vrata ormara otvore i zatvore, čaršave koji se u tupim naletima šire u zraku da bi se potom zategnuli na madrace; ovo su čaršavi koje telo za telom tanji i troši, sve dok ne postanu prozirni kao gaza. Čuju drugačije kliktanje u grkljanima starih ljudi dok škripuckaju hodnikom. Uplašene vokale koji se noću penju kao iz klisure neke duboke. Danju su tu zveckanje i reski zvuci štaka, pukketanje kad se dugmići na plastičnim džepovima otvaraju ili kad se metalne folije razvlače na tacne s lekovima. Ali više nego bilo šta drugo Aud i Mod čuju onu tišinu na koju zvuci svuda nailaze. U zatezanju čaršava, u klikotu i lupkajući, u zidovima koji ponekad uzdišu i rukavicama koje se opiru kada šake pokušavaju da ih na se navuku, u škriputanju donova o pod prevučen linoleumom i zveckanja arterijskih klema o kolica – u svemu tome se prikazuje tišina. Jer zvuci ne ulaze u tu masivnu tišinu. Zvuci se odbijaju,

oni moraju da budu sami, ne mogu unutra. Tišina je nešto što u isti mah zadržava dah i što nikad ne mora da diše. Tišina je opasna na nov način, opasna kao prazan prostor ispod kreveta a ne kao grebuckanje u njemu. Sigurno je da više neće spavati u svojim starim krevetima; kad poprave Aud, živeće kod Jalmara i Kari. No teško je osloboditi se praznog prostora.

Devojčice se bude i ne primećuju sopstveni dah. Tada veruju da su u tišini, ali to traje samo dok se novi slojevi zvuka ne uzdignu. Zatvaraju oči da bi proverile da li je u mraku tiše, i tad čuju svoj puls kao voz u daljini. Gledaju jedna drugu u lice. Tada je tiše kod Mod nego kod Aud.

Bolje je biti u tišini nego izvan nje.

Aud odlučuje da bude što tiša.

I da osluškuje sve što kuca.

To što Aud više neće da priča, što neće da odgovara, izaziva nemir. Ako je izgubila moć govora, oni joj moraju pomoći da ga nađe. Medicinske sestre je posećuju, traže da za njima ponavlja, da izgovara imena životinja s postera, a na njihovim licima usne se pomeraju baš kao kakva životinja, kao zmija, kada uobličavaju ono što ona treba da kaže. Labud i vrabac. Zec i lisica, dabar i medved. Ovo je svet, odgovaraš li svete? Aud gleda zmiyu kako se pomera, životinju bez glave i repa, životinju koja ima samo telo, telo u obliku kruga, a zvuci koji dopiru kroz taj krug lete unaokolo po sobi; i ovi se zvuci odbijaju o tišinu, postaju ošamućeni, i počinju da se ponavljaju, iznova i iznova, sve dok više ne mogu da se drže zajedno, nego stanu da zuje sve brže jedan oko drugoga. Tako se oni odvajaju od reči a reči od stvari, od crteža, a kada se ovo desi, jedna šuma se otvara.

U šumi je prohladno i plavo. To je prastara šuma, Aud to shvata, šuma koja je tu bila sve vreme, a koja se sad za nju otvorila. Kao kad se otvori ormar, kad vrata kliznu. Šuma se zove Vels, onako kako ta reč izgleda u novinama i na televizijskim ekranima: V e l s. U Velsu zapravo nema boja, iako se vide plava i malo narandžaste. Plavo potiče od drveća, ne od neba, jer tamo uopšte nema neba. Majka je u šumi, negde iza nje dok ona stoji i gleda u taj drugi svet, taj zvučni, odbačeni svet, ali ona ne može da se okrene i vidi je. Ona je tamo samo kao hladni dah na vratu, u blizini stabala koji je okružuju. U blagom bolu u doručju.

Aud zna da je ona sada u tišini.

A toliko stara kao ovde, majka nikad nije bila.

Ali, dok Aud stoji među stablima u tišini, ona takođe leži u krevetu pored kolica s kutijicama i lekovima. Mod se igra sa zracima koji se probijaju, gomilicama pilula, teglicama od braon stakla s etiketama na kojima su slova otkucana na mašini; na mat odsjaju uglačanog čelika njena koža izgleda kao žuti premaz, a taj žuti premaz je samo odsjaj i barica koju Aud može da vidi iz one stare šume. Barica žutog ulja za podmazivanje, na podu u garaži. Miriše na to ulje i na vlažni cement i zatvorenu haubu, duboko u šumi. Mod ne može da oseti ovaj miris, Aud ne može o njemu da joj priča, ni o Velsu ni o majci. Mod stoji usred sveta sa svojim mirnim licem, Aud ne može da kaže: dođi.

Aud podiže ruku i grebe po vazduhu.

Uveče, na putu u san, pet linija krvi u očnim kopcima. Muškarci i žene joj dolaze u posetu, sedaju i pričaju, šetkaju se po sobi i pričaju, isprobavaju različite pokrete ne bi li pokrenuli reči, ne bi li pronašli pravu frekvenciju. Aud sad doživljava njihove glasove kao velike tepihe ispod kojih su

reči zarobljene. Glasovi su druga koža koja odmah postaje neravna i grumuljičava. Drugi posetioci pokušavaju pak tišinom, aktivno se zalažu za tišinu, kao da žele da čute zajedno s njom ili da čuju nešto što nisu navikli da čuju, pre nego što pomirljivo odu svojim putem.

Oko jednog se slažu: nešto nije u redu s njenom brzi-
nom. Kako pronaći ono što sada nestaje, ono čega nema, ono što takoreći gubi svoj prirodni put u svetu? Jaz koji se otvara, neprijatan je za gledanje. Tehnike protiv proklizavanja moraju da se primene. Baka po majci, Kari, donosi joj lutke i plišane igračke, spasilačke kanape iz starog života, Aud ih odnosi sa sobom u krevet. Igračke nemaju problema s tim što ona ne govori.

Niko o tišini ne zna više od njih.

MEDICINSKA SESTRA TURID SAL stoji kraj prozorskog okna i oseća potrebu da zapali kad nešto tresnu o staklo, kad ptica pade na zemlju.

Ovakvi udarci, ovakva plašenja, dolaze kao nešto što se odvaja od svetlosti tamo napolju, i što najednom postaje meso, što najednom postaje staklo. U trenutku niko ne zna šta je puklo, ni gde je puklo – da li se to dogodilo u nama samima ili izvan nas. Je li srce? – pita srce prestravljeno. Van i unutra su bitne veličine u bolnici, i što pre se razume šta se zbililo, tela se vraćaju svojim starim konturama, svojim odvojenim, privatnim cirkulacijama. Turid i ostale medicinske sestre moraju da ograniče svoju negu kako bi ona bila delotvorna, moraju da je premere istom onom preciznošću kao kada vrhom igle traže krv – isto kao što bolesnici moraju da budu ograničeni na svoju bolest i odvojeni od opasnosti da će ona nastaviti da ih prati i da napreduje – jer ne mogu sebi dozvoliti da se protegnu iznad nje. Neophodno je odabirati, vršiti selekciju, fokusirati se. Život s vremena na vreme mora da se skupi na minimum da bi ojačao, ali i da bi uspeo da nestane.

Ni Turid Sal ne dobija nikakav odgovor kad se obraća Audi, a primećuje kako u razgovoru s njom glas malo-pomalo pronalazi posebnu tračnicu, onu istu koju koristi kada razgovara s bolesnicima koji su previše stari ili isuviše bolesni da bi odgovorili, ali kojima je potrebno da čuju ljudski glas;

to je glas koji niti čeka niti moli za odgovor, i ona razmišlja, nekoliko sati kasnije, pre nego što ju je san pronašao sa svojim blagim opijatom, kako s devojčicom zapravo ne želi da priča na taj način.

Kad je zažmurila, opet se čuo onaj isti udarac.

Ovog puta je pustila srce unutra.

MI SPALJUJEMO NAFTU. *Spaljujemo* naftu.

Ako je ovo san, iz njega se na kraju neću probuditi.

Ne san, buđenje gori.

Jutra postoje, u to nema sumnje: ali neko je drugi spavao. Ne ja. Zato ova hladnoća. Bez noći, bez sigurne noći, dan je tako krt. U čemu se odmarati? Šta postoji što čovek sam ne treba da proizvede. Ovaj dan će propasti, izmrviće se poput suvog lista među prstima i pretvoriti u prašinu.

Nafta gori i nestaje. Nikad više neće biti noći.

Više nijednom.

DA JE NEKO SVE TO GLEDAO SA STRANE, rekao bi da je automobil u tunelu išao normalnom brzinom. Drugim rečima: otprilike onom brzinom kojom većina automobila tuda ide. A ukoliko je brzina prevelika, ona se obično malo smanji čim se stupi u tunel, pošto biološki senzori treba da se naviknu na novu optiku, na tamnije i ispresavijano svetlo, a i na nešto drugo, nešto što se teže imenuje, što pripada nekom drugom aparatu; nešto što se pomera.

Na vlagu.

Okruženost stenjem.

Nešto što, kako god ga zvali, u roku od nekoliko desetina sekundi probija kroz metal i tapacir. Meso stari, oksidira. Raspoloženje menja boju. A onda brzina počinje da raste. Automobil se u datom trenutku kreće 125 kilometara na čas ravnomernim tempom, no tempo nije ravnomeran. Potrošnja goriva je maksimalna tokom ubrzavanja do najveće brzine. Zato što se kolovoz izvija u krivinu, automobil dodaje brzinu iako se pedala za gas, koja preko klapne u karburatoru povećava dotok benzina u cilindre, više ne može pritisnuti ka podlozi.

Automobil je sad metak u cevi. Oko karoserije bruji i lupa. Brzina liči na nasilje prema određenoj granici. Ova granica se probija. Sam vazduh je sad masiv kroz koji automobil prodira. Morsko dno je tamo negde daleko. Igla podrhtava na zamajcu. A nemirni pokreti u zatvorenom oku. San u potrazi za usnulim.

Stvar je u tome što drugi automobil dolazi u susret, automobil koji s ovim nema nikakve veze, koji nema veze ni sa čim drugim sem sa tunelom. To je automobil koji je dugo pratio pejzaž čiji je teren isplaniran i popunjen i prilagođen zarad dobrih rešenja i prelaza, zarad veće preglednosti i bolje iskorišćenosti prostora, i gde je u obzir uzeto i to kako će vozač da doživi proporciju i harmoniju. Horizont je kao podužni profil tehničko pitanje puta, rešenje koje je izabrano; tako se oni koji se putevima bave, kroz put, obraćaju vozačima.

Ovaj tunel ima i nadstrešnicu kako bi se regulisalo osvetljenje. Ništa ne treba da iznenadi. Automobilsko telo treba da oseti prvo vreme koje ima pred sobom. Put ti tumači zemlju. Automobilskom telu se pokazuje put. Jedino se traži da se uradi onako kako put nalaže. Traži se da se svi pridržavaju, a ne da rade po sopstvenom nahođenju.

Da smo svi u saobraćaju, jedni pred drugima, jednaki.

Jer jedan automobil ne može da zanemari drugi automobil. Saobraćaj se na ovome zasniva. Na saradnji, na koegzistenciji. Miran automobil, običan i održavan automobil koji je naviknut da putuje po predvidljivim putevima i koji je sad na najstrmijoj partiji tunela, gotovo na najdubljem delu, zato ne očekuje kugličastu munju, izvrnuti vrisak, ugriz sa strane kad vazduh zareži.

Jer, ovo može da dođe u susret, sad, i što je već prošlo.

Napokon se po izlasku iz tunela zaustavlja onaj razumni, nevini automobil, i jedan vozač, žena, iz njega izlazi. Ima osećaj kao da joj je telo na rekonstrukciji. Dah se penje, ona pokušava da ga spusti u stomak, umesto toga on ostaje u grlu. Pod morskim dnom ona se prisiljava da nikad ne okleva oko onoga što je nad njom, no sad, umesto toga, pokušava da podigne pogled i da razmišlja o građanskim pravima i

institucijama koje postoje. Mozak se tako priključuje u neko veće telo, neko drugo i rasterećujuće telo, koje ne pripada privatnom strahu već većoj društvenoj obavezi, jer ona zna da se ovo može dokučiti, može izdići iznad svega onoga uobičajenog i u to se može prstom upreti; ona zna da ovo ne sme da bude ovakvo kakvo jeste. Ovo drugo telo treba da pozove načelnika policije, mada to ne bi ničemu koristilo, jer šta će reći o modelu ili broju, o vozaču i boji. Crn, možda, može kazati, bio je to crni automobil, u svakom slučaju taman, ali da li ga je ona stvarno videla, seća li se ona toga, zar se ne seća samo vriska i sopstvenog tela kako se priljubljuje uz volan?

Da, sve što može da ispriča tiče se njenog tela, onog nerazumnog čemu je telo bilo izloženo i na šta je, kako se ispostavilo, veoma osetljivo. Zato umesto načelnika zove lokalne novine koje sutradan izveštavaju o novim grešnicima i ludačkim brzinama, posle neprijatno kratkog vremena od one velike nesreće koja je u smrt odvela njih petoro. Baš u ovom tunelu. Baš pri ovoj brzini. Gotovo kao da je neko želeo da oskrnavi tragediju koja se dogodila. Još s njenom slikom pred ulazom. Slikom drugog tela. Svedokom koji ništa nije video.

I njom koja je preživela: njom koja ne može da razume.

SEĆANJA KOJA SU PRE mogla da se učine posve slučajnim, prožeta velikim viškom života u životu, okupila su se kao na vrhu sante leda i posmatraju Juna Berea:

je li budan?

vidi li nas?

*da li ćemo dopreti do njega, ako svi budemo ovdje?
tako je usamljen*

*mi ga dobro znamo
da li on i dalje može da nas prepozna?
zar mi nismo njegov život?*

*nešto je u njemu što nije on sam
i sad ga to drži*

Naravno da Jun može da ih vidi. Tu je mušema koja prekriva letnji stočić umrljana sokom i galebovim izmetom, glasni smeh devojčica koji odzvanja, udara o sjajne metalne kofe okačene na drvenom zidu, stari zamrzivač čije desni od grubog leda mirišu na mraz, kad ga neko otvori i pipajući traži pomerene brusnice ili meso jelena od onih iz Jartdala. A ovo i jedne od devojčica, tek što je prohodala, mirno stoji uz njegovu nogu i onda najednom odlazi – zna li uopšte da je to

on, da je noga deo njega? Čuje se pucketanje sa radio-stanice nekog geometra koji stoji nekoliko metara dalje, glas je u buci kao telo pod tušem. Uz put rastu končara i ptičja grahorica. Potok krvi teče između ostalih niz telo. Za deset godina ova će sporedna dolina biti poplavljena, biće svetlo kad treba da bude mrak, toplo kad treba da je zima. Očevo lice lebdi nad krevetom, njegove grube crte podsećaju na 19. vek. Nemoj da te strah, June. Prozračne zavese, cvetne šare, senka muve koja se uvlači u klicin listić. Krevet se pomera, jesam li još uvek ovde, tata? Stoji na šljunkovitom prilazu dok se šampjon sliva niz haubu. Sunce namiguje. Prati ispucavanje lopte, zaslepljen je, uspeva da je oduzme. Bol kao kad dlaku na ručnom zglobu zarobi narukvica sata. Rut stoji okrenuta leđima, komšije, siluete dece, sunce i crna tela. Spaljeni insekti. Crne čiope na nebu. Ili seoske laste? Znaš li da ih razlikuješ, tata? Trava se mora još jednom pokositi, i u oktobru. Oštre, bele štrafte posle vežbi letenja postaju deblje i čupave. Avioni su užareni vrhovi, kasna buka. Čoveku nije muka zbog horizonta, zato ga prati. Rut priča o kolegi iz Tenzberga koji izgovara reč *nesačuvano* tako da se rimuje sa *pospano*. Zvuk čelika koji se hladi u mesu, poput uzdaha, osim ako taj zvuk ne potiče od aparata za kafu koga niko nije ugasio. Dole na deponiji je klavir, terali su me da vežbam, više neko, neko ko se sad sveti, sad ga blato guta, vibro-valjci prelaze preko masa, slab zvuk se probija kroz buku. Jedna melodija ostaje kad mašine nestanu. Šopen, Deng Sjaoping. Devojčice su našle leptira, boja se s njega skinula, krilo je stara, prozirna mapa. Samo se vatra može meriti s mapom, vatra i tekuća voda. Štipaljke su ostale napolju preko zime, plava i zelena usta ribica čvrsto se drže zagrizajem na suvo. Neočekivano se prikazuje Rut na parkingu kod zgrade opštine, a da ona njega

pritom ne vidi. Uski pojas pegica preko nosa je poput frekvencije koju samo neki, i ona među njima, može da uhvati. Kost u rupi je parče drveta, kako se na kraju pokazalo, a kad se nakrivi, male crne životinje sipe odande gde bi trebalo da bude hrskavica. Ptice odmah reaguju, oštri obrisi seku vazduh kao da je on, ili kao da su one, papir. Seoske laste, kaže otac. Komšija, koji daleko od toga da je čist, stoji i gleda, kažu da svaki put kad se vrati na kopno sve više propada. Jedan crtež je ostao na stolnjaku. Kako to da nije oduvan? Eksplozija, kao da planina posle milion godina mora da se zakašlje. Eksplozija je skrenula pravac vetra. I to nije crtež, to je isečak iz novina, muškarci s kacigama stoje kraj opreme za bušenje planine i nazdravljaju, svetlo se probija kroz naprsli materijal. Kamenje leti kroz vazduh. One naprave za bacanje velikog kamenja iz srednjeg veka, katapult. Bumbari u ribizlama, jesi li video kako su veliki ove godine. Orezivanje najstarijih grančica, april je, je li u aprilu prerano ili prekasno? June, čuješ li? Bela leta, zelena trava, asfalt na krčazima i čašama, naftni med. Jedna od devojčica, to je Mod, ušla je u automobil, zaključala je sve brave. Sad mora da otvori, šta da upotrebi ako bude prinuđen da polomi prozor? Prašina počinje da se presijava kada se sunce neočekivano promoli između oblaka. Leži mirno kao uvo.

Šššš –šššššš

Bela svetlost. Svetlost ništavila.

Sposobnost povezivanja.

Jesmo li sada ušli?